

Część I

Szczególne obszary harmonizacji rachunkowości

Ewa Śnieżek^{*}, Joanna Piłacik^{**}

Wiele krajów - jedna rachunkowość Przykład sprawozdawczości przepływów pieniężnych

Wprowadzenie

Rachunkowość służy od wieków dynamicznie rozwijającej się gospodarce i funkcjonującym w niej przedsiębiorstwom. Jej ponadczasowy charakter przejawia się w tym, że przez stulecia nie zmieniła się istota tej dyscypliny ani jej podstawowe założenia. O rachunkowości międzynarodowej oraz harmonizacji i standaryzacji rachunkowości napisano już wiele i w obliczu ciągłych, fundamentalnych zmian w tym obszarze liczba publikacji wciąż będzie rosła. Środowiska biznesowe jednogłośnie zgadzają się co do konieczności zmniejszania różnic między systemami rachunkowości w celu ujednolicenia sprawozdań finansowych. W związku ze stale rosnącym umiędzynarodowieniem działalności gospodarczej jedynym warunkiem znalezienia „wspólnego języka biznesu” jest harmonizacja rachunkowości, a jedną z możliwych dróg osiągnięcia tego celu – standardy rachunkowości. Standardy rachunkowości zostały ugruntowane w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii w rozumieniu wzorców, norm promulgowanych przez

---

^{*} Dr hab., prof. nadzw. UŁ, Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości, ul. Jana Matejki 22/26, 90-237 Łódź.

^{**} Mgr., doktorantka stacjonarnych studiów doktoranckich, Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości, ul. Jana Matejki 22/26, 90-237 Łódź.

odpowiednie gremia profesjonalne księgowych, zwykle w długim procesie szerokiego konsultowania projektów.

Nurt międzynarodowych regulacji rachunkowości i harmonizacji zasad sprawozdawczości finansowej dotyczy z jednej strony instytucjonalnych aspektów procesu międzynarodowej harmonizacji rachunkowości, a z drugiej – analiz rozwiązań stosowanych w różnych krajach, w tym analizy komparatywnej.

Procesy międzynarodowej integracji gospodarczej obejmują swoim zasięgiem niemal wszystkie obszary działalności gospodarczej. Segmentem internacjonalizującym się najszybciej jest rynek finansowy (kapitałowy i pieniężny). Charakterystyczne cechy globalizacji – zacieranie się granic narodowego kapitału, zmiany w alokacji zasobów, usuwanie barier integracyjnych oraz tworzenie i funkcjonowanie podmiotów ponadnarodowych – wyznaczyły nowe i nieustannie zmieniające się potrzeby informacyjne różnych grup interesariuszy. Nieodłącznym elementem globalnej gospodarki jest międzynarodowa rachunkowość oraz rozwijająca się na jej gruncie, rozpatrywana wieloaspektowo i wielopłaszczyznowo, harmonizacja i standaryzacja jej zasad.

1. Harmonizacja zasad rachunkowości jako przejaw zmian w gospodarce globalnej

Przesłanki harmonizacji rachunkowości można rozpatrywać z punktu widzenia inwestorów i przedsiębiorstw¹. Inwestorzy dążą do maksymalnego pomnożenia kapitału i oczekują określonej stopy zwrotu z dostarczonego kapitału. Nie ulega wątpliwości, że to właśnie oni ponoszą największe ryzyko inwestycyjne, a zatem są zainteresowani skutecznym jego minimalizowaniem. Aby wybrać najbardziej atrakcyjne kierunki inwestowania, muszą opierać się w podejmowanych decyzjach na informacjach zarówno o dokonaniach przedsiębiorstwa w przeszłości, jak i o perspektywach ich kształtowania się w przyszłości. Głównym źródłem informacji dla inwestorów są sprawozdania finansowe. W sytuacji braku ujednoliconej i wiarygodnej informacji finansowej wzrasta niepewność. Aby ją zrekom-

---

¹ Szerzej na ten temat zob. P. Kabalski, *Wybrane problemy stosowania Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej w Polsce. Organizacja, kultura, osobowość, język*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 19–23.

pensować, inwestorzy żądają większej stopy zwrotu z zainwestowanego kapitału. To prowadzi z kolei do wzrostu kosztu pozyskania i utrzymania kapitału i w efekcie do zmniejszenia wielkości inwestycji oraz osłabienia wzrostu gospodarczego. Kolejnym problemem dla inwestorów, wynikającym z istnienia odmiennych zasad sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych, może okazać się konieczność ich „przetłumaczenia” w celu dostosowania do lokalnych wymagań. Jest to związane z dodatkowym nakładem pracy i powstaniem dodatkowego kosztu.

Także przedsiębiorstwa działające na różnych rynkach napotykają na problemy wynikające z braku jednolitych zasad przygotowywania i prezentacji sprawozdań finansowych. „W rachunkowości finansowej przedsiębiorstw musi być brany pod uwagę kontekst międzynarodowy, aby sprawozdania finansowe mogły być wykorzystywane na przykład do oceny konkurencyjności przedsiębiorstw, pojedynczych transakcji, linii produktów, oddziałów firm międzynarodowych, a także segmentów ich działalności, wyodrębnionych z różnych punktów widzenia”². W związku z tym, aby sprostać lokalnym wymaganiom w zakresie rachunkowości, podmioty gospodarcze muszą często sporządzać sprawozdania finansowe w kilku wariantach, co pociąga za sobą duże nakłady finansowe i przyczynia się do marnotrawienia kapitału. Pośrednio ma to również wpływ na tempo światowego rozwoju gospodarczego, a ściślej – na jego zahamowanie.

Harmonizacja zasad rachunkowości według C. Roberts, P. Weetman i P. Gordona jest skierowana na zmniejszanie liczby stosowanych praktyk rachunkowości poprzez określenie takiego ich zestawu, w ramach którego przedsiębiorstwa mogą dokonywać wyboru ewentualnych rozwiązań co do określonych zasad rachunkowości³. Efektem takiego podejścia jest stan harmonii, w którym zakres możliwych różnic między przedsiębiorstwami jest łatwy do zidentyfikowania. Z kolei P. Walton, A. Haller i B. Raffournier wskazują, że „harmonizacja jest to sformułowanie używane w rachunkowości międzynarodowej dla określenia procesu redukowania różnic w sprawozdawczości między krajami”⁴. Według A. Jarugi „harmonizacja

---

² Pisał już o tym P. Kabalski, *W kierunku globalnych standardów rachunkowości – kiedy, jak i dlaczego?*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 2, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, 2000.

³ C. Roberts, P. Weetman, P. Gordon, *International Financial Accounting and Multinational Enterprises*, Wiley, New York 1997, s. 116.

⁴ P. Walton, A. Haller, B. Raffournier, *International Accounting*, International Business Press, London 1998, s. 8.

zakłada występowanie opcji, pewnej elastyczności, w ustalonych ramach, co umożliwia podmiotom gospodarczym wybór rozwiązań w ramach ich polityki rachunkowości”⁵.

U podstaw procesów harmonizacji, co często podkreślała prof. Jarugowa, leży odrębność i znaczące zróżnicowanie systemów rachunkowości w poszczególnych krajach świata. Wymienia się dwie, różniące się pod tym względem, grupy krajów rozwiniętych gospodarczo, charakteryzowane jako kraje kredytowo-podatkowe oraz kraje rozwiniętego rynku kapitałowego⁶. Kraje te bazowały na dwóch zasadniczych systemach prawnych: systemie prawa skodyfikowanego i systemie prawa zwyczajowego. W odróżnieniu od modelu kontynentalnego, w warunkach innowacji finansowych i globalizacji rynków finansowych, model anglosaski był jednak dużo lepiej do tych procesów przygotowany. Powszechnie uważa się dziś, że regulowanie rachunkowości drogą ustawową jest zbyt sztywne i powolne. W krajach o rozwiniętym rynku kapitałowym występowało oddzielenie regulacji rachunkowości i sprawozdawczości finansowej od wymogów prawa podatkowego, a więc odwrotnie niż w krajach kredytowo-podatkowych, w których istniała silna zależność między tymi regulacjami, co, niestety, ograniczyło tempo harmonizacji rachunkowości⁷.

Standaryzacja rachunkowości ma miejsce wówczas, gdy przedsiębiorstwa stosują identyczne lub bardzo zbliżone praktyki rachunkowości⁸. Stanowi ona określony zestaw obowiązujących przepisów, co pozwala na szybkie i łatwe porównywanie dokonań finansowych przedsiębiorstw. Zastosowanie jej w szerokim zakresie nie jest możliwe ze względu na różnice w interpretacji podobnych zdarzeń gospodarczych oraz szybki rozwój gospodarki światowej, powodujący, że ciągle powstają nowe problemy i zachodzi konieczność zastępowania przestarzałych rozwiązań nowszymi. W debatach nad rachunkowością coraz częściej pojęcie standaryzacji stosuje się zamiennie z pojęciem unifikacji. Należy jednak zauważyć, że unifikacja rozwiązań sprowadza się do znalezienia wspólnej metody czy wzorca prezentacji informacji w sprawozdaniach finansowych, natomiast standary-

---

⁵ A. A. Jaruga, *Systemy regulacji rachunkowości a międzynarodowa harmonizacja i standaryzacja*, [w:] *Międzynarodowe regulacje rachunkowości. Wpływ na rozwiązania krajowe*, C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 3.

⁶ A. Jarugowa, *Harmonizacja rachunkowości u progu XXI wieku*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP”, t. 44, Warszawa 1998, s. 65.

⁷ A. A. Jaruga, *Systemy regulacji rachunkowości...*, s. 18–19.

⁸ C. Roberts P. Weetman, P. Gordon, *International Financial Accounting*, s. 8.

zacja zakłada eliminowanie różnic wynikających z różnego zaawansowania rozwoju gospodarek, wzorców kulturowych oraz systemów prawno-podatkowych.

A. Jaruga często podkreślała, że „różnice w prezentacji dokonań firm za pomocą sprawozdania finansowego mają swe źródło w odmiennych warunkach gospodarczych, kulturowych i prawnych, w których ukształtowane zostały zasady rachunkowości w poszczególnych krajach. Mimo, że podstawy systemu podwójnej księgowości już od wielu wieków stanowią kanwę rachunkowości na całym świecie, to jednak rozwój rachunkowości wraz z jej prawnymi i środowiskowymi regulacjami charakteryzuje się wieloma krajowymi odmiennościami”⁹. Jako czynniki objaśniające różnice w krajowych systemach rachunkowości A. Jarugowa wymienia dodatkowo: wpływ wybitnych jednostek, na przykład E. Schmalenbacha w Niemczech, oraz szczególne zjawiska, na przykład inflację, a także, powołując się na badania G. Hofstede oraz opracowania S. Zeffa – narodowe wartości kulturowe, zmienne polityczne i makroekonomiczne oraz czynniki edukacyjne¹⁰.

2. Standaryzacja rachunkowości w warunkach globalnych czy krajowych?

Chociaż systemy rachunkowości poszczególnych krajów są zróżnicowane, to podobieństwa systemów prawnych, historia i kultura krajów, a także inne cechy wspólne umożliwiły podjęcie prób klasyfikacji obowiązujących w różnych krajach systemów rachunkowości i przypisanie ich do odpowiednich modeli.

Powszechny pogląd, że w krajach rozwiniętych współistnieją w praktyce dwa podstawowe modele życia gospodarczego – anglosaski i kontynentalny – panował mniej więcej do połowy lat 90. XX wieku¹¹. Jednak nasilające się w ostatnich latach zjawiska i procesy gospodarcze zmusiły do weryfikacji tego stanowiska i spowodowały, że koncepcja wyrazistej rozłączności tych modeli jest coraz mniej zasadna. Na początku trzeciego tysiąclecia wyzwaniem dla podmiotów gospodarczych jest kon-

---

⁹ A. Jarugowa, *Harmonizacja rachunkowości...*, s. 65.

¹⁰ A. Jaruga, *Krajowe Komitety Standardów Rachunkowości*, „Rachunkowość”, nr 3, Warszawa 2001, s. 11–21.

¹¹ E. Śniezek, *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych. Krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008, s. 34.

kurowanie w skali globalnej. Globalizacja gospodarki światowej prowadzi do zjawiska określanego jako konwergencja, czyli wzajemne przenikanie się, mieszanie, przekształcanie i upodabnianie obowiązujących modeli. Organizacje międzynarodowe i wiodące instytucje krajowe odpowiedzialne za stanowienie norm rachunkowości dążą zatem do tworzenia międzynarodowych regulacji rachunkowości, poprzez konwergencję ze standardami krajowymi. Znaczący wpływ na przebieg procesów harmonizacji rachunkowości w Unii Europejskiej miały cechy modelu kontynentalnego, natomiast tworzenie Międzynarodowych Standardów Rachunkowości przebiegało i przebiega pod wpływem modelu anglosaskiego¹². Mimo zatracania odrębności obu modeli – kontynentalnego i anglosaskiego – stanowią one nadal filary rachunkowości międzynarodowej dzięki temu, że bazują na różnych założeniach. Jak podkreślała już na początku lat 90. A. Jaruga, „zaprezentowane różnice filozofii rachunkowości oraz czynniki różnicujące koncepcje i zasady pozwalają lepiej zrozumieć złożony proces harmonizacji”¹³.

W toku harmonizacji zasad rachunkowości zwiększa się stopień porównywalności sprawozdań finansowych, powstałych na podstawie odmiennych regulacji różnych krajów. Różnice w zakresie sprawozdawczości finansowej stanowią istotną przeszkodę dla podmiotów poszukujących źródeł finansowania na rynkach międzynarodowych oraz inwestorów dążących do jak najlepszego ulokowania kapitału¹⁴. Przedsiębiorstwa, chcąc sprostać nasilającej się konkurencji i zapewnić środki na kosztowne badania oraz na inwestycje związane z rozwojem i ekspansją na nowe rynki poszukują coraz tańszych źródeł kapitału na rynkach międzynarodowych. W miarę ujednolicania mechanizmów funkcjonowania rynków finansowych oraz w związku z masowością ponadnarodowych transakcji gospodarczych następuje również globalizacja przepływów pieniężnych, a co za tym idzie, wzrastała pokusa szybkiego pozyskania kapitału i wypracowania zysku¹⁵.

Świadome ograniczanie stosowanych w rachunkowości (a przede wszystkim w sprawozdawczości finansowej) rozwiązań następuje poprzez

---

¹² E. Śnieżek, J. Piłacik, *Międzynarodowe regulacje rachunkowości i harmonizacja zasad sprawozdawczości finansowej w dorobku naukowym prof. Alicji Jarugi*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, nr 136/80, SKwP, Warszawa 2014, s. 39–55.

¹³ A. A. Jaruga, *Systemy regulacji rachunkowości...*, s. 20.

¹⁴ E. Śnieżek, J. Piłacik, *Międzynarodowe regulacje...*, s. 39–55.

¹⁵ Ibidem.

określenie takiego ich zbioru, w ramach którego podmioty gospodarcze mogą dokonywać wyboru (*accounting choice*), przede wszystkim co do przyjęcia i konsekwentnego stosowania określonych zasad rachunkowości. Efektem takiego podejścia jest stan harmonii, w którym zakres możliwych różnic między przedsiębiorstwami jest łatwy do zidentyfikowania i interpretacji. A. Jaruga podkreśla jednak, że równocześnie „harmonizacja zakłada występowanie opcji, pewnej elastyczności, w ustalonych ramach, co umożliwia podmiotom gospodarczym wybór rozwiązań w ramach ich polityki rachunkowości”¹⁶. Według niej harmonizacja zasad rachunkowości będzie przebiegać według tendencji kilkustopniowej:

- ✓ światowe korporacje notujące swe akcje na giełdach papierów wartościowych o zasięgu globalnym będą dążyć do stosowania MSR, prawdopodobnie także na giełdzie nowojorskiej;
- ✓ spółki o zasięgu krajowym lub w obszarze Unii Europejskiej będą stosowały wymagania krajowe, które ulegną znacznemu uelastycznieniu, np. dzięki tworzeniu krajowych komitetów standardów rachunkowości i ograniczeniu zakresu i szczegółowości przepisów prawa rachunkowości;
- ✓ mniejsze firmy zostaną wyposażone w odpowiednio ograniczony zestaw wymagań”¹⁷.

3. Instytucjonalne aspekty harmonizacji rachunkowości

Standaryzacja wymaga wsparcia instytucjonalnego, zarówno w skali międzynarodowej, jak i krajowej. Wiele krajów powołało krajowe komitety (rady), których celem jest formułowanie i publikowanie krajowych standardów rachunkowości¹⁸. W Polsce za zgodą Ministra Skarbu oraz Prze-

---

¹⁶ A. A. Jaruga, *Systemy regulacji rachunkowości...*, s. 3.

¹⁷ A. Jarugowa, *Harmonizacja rachunkowości...*, s. 72.

¹⁸ W Polsce za zgodą Ministra Skarbu oraz Przewodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd w 1997 roku został powołany Krajowy Komitet Standardów Rachunkowości. Wśród wielu organizacji wspierających procesy harmonizacji rachunkowości należy wymienić chociażby: Międzynarodową Federację Księgowych (*International Federation of Accountants – IFAC*), Komitet Międzynarodowych Praktyk Rewizyjnych (*International Auditing Practices Committee – IAPC*), Wielką Czwórkę (*Group of Four – G-4*), Europejskie Stowarzyszenie Rachunkowości (*European Accounting Association – EAA*), Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (*Organisation for Economic Co-operation and Development – ODCE*), Międzynarodową Organizację Komisji Papierów Wartościowych (*International Organization of Securities Commissions – IOSCO*) oraz Stowarzyszenie ds.

wodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd w 1997 roku został powołany Krajowy Komitet Standardów Rachunkowości. Krajowy Komitet Standardów Rachunkowości w Polsce odegrał bardzo ważną rolę w dostosowywaniu polskiej Ustawy o rachunkowości z 1994 roku do standardów międzynarodowych. Okazało się, że komitety są bardziej niż organy rządowe elastyczne w reakcjach na zmieniającą się rzeczywistość. Powinno się zatem dążyć do sytuacji, w której ustawy określałyby jedynie ogólne zasady rachunkowości, a standardy – szczegółowe rozwiązania. Prowadziłyby to do zbliżenia zasad rachunkowości do systemu anglosaskiego, na podstawie którego zostały stworzone Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Jak zauważyła S. Surdykowska, „szczególnie ważne miejsce wśród międzynarodowych organizacji księgowych zajmują ciała utworzone po to, aby połączyć ponad granicami różne gremia związane z rachunkowością, a także zainteresowane osoby”¹⁹.

Wśród wielu organizacji²⁰ wspomagających procesy harmonizacji zasad rachunkowości na szczególną uwagę zasługują prace Komitetu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (*International Accounting Standards Committee – IASC*) – obecnie Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (*International Accounting Standards Board – IASB*). Oprócz organizacji międzynarodowych Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości współpracuje z organizacjami księgowych o zasięgu regionalnym²¹. Są to instytucje pozarządowe, które w chwili ich powołania

---

Zarządzania Inwestycjami i Badań (*Association of Investment Management and Research – AIMR*).

¹⁹ S. Surdykowska, *Rachunkowość międzynarodowa*, Zakamycze, Kraków 1999, s. 76.

²⁰ Do wspomnianych organizacji zalicza się między innymi: Międzynarodową Federację Księgowych (*International Federation of Accountants – IFAC*), Komitet Międzynarodowych Praktyk Rewizyjnych (*International Auditing Practices Committee – IAPC*), Wielką Czwórkę (*Group of Four – G-4*), Europejskie Stowarzyszenie Rachunkowości (*European Accounting Association – EAA*), Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (*Organisation for Economic Co-operation and Development – ODCE*), Międzynarodową Organizację Komisji Papierów Wartościowych (*International Organization of Securities Commissions – IOSCO*) oraz Stowarzyszenie ds. Zarządzania Inwestycjami i Badań (*Association of Investment Management and Research – AIMR*).

²¹ Do ważniejszych regionalnych organizacji księgowych należą między innymi: *East, Central and Southern African Federation of Accountants (ECSAFA)* – organizacja ta działa na terenie wschodniej, centralnej i południowej Afryki; *African Accounting Council* – działająca na terenie całej Afryki; *Association of South East Asian Nations (ASEAN) Federation of Accountants* – skupiająca organizacje księgowych z Filipin, Singapuru, Brunei, Indonezji, Malezji i Tajlandii; *Confederation of Asian and Pacific Accountants* – tworzą ją organizacje księgowych z terenów Azji i Pacyfiku; *Federation des Experts Comptables Europeens*

miały ambitne plany szerokiego włączenia się w prace nad Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości. Jednak na skutek braku możliwości wprowadzenia ustalonych zasad jako obowiązujących w swoich regionach ich aktywność skupia się na edukacji, organizowaniu szkoleń i konferencji oraz informowaniu środowisk biznesowych o różnych aspektach rachunkowości. „Część spośród regionalnych organizacji księgowych działa jako grupa nacisku na szczeblu globalnym, dbając o to, aby był brany pod uwagę ich głos w procesie ustalania międzynarodowych standardów rachunkowości”²².

Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości współpracuje również z wieloma organizacjami międzyrządowymi. Do najważniejszych należą: Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz Unia Europejska; co warto podkreślić, to właśnie Unia Europejska jako pierwsza wspólnota gospodarcza zajęła się harmonizacją regulacji rachunkowości już na początku lat 70. ubiegłego wieku (ówczesna Europejska Wspólnota Gospodarcza – EWG)²³. Podkreśla się też, że Unia Europejska to przypadek harmonizacji zasad rachunkowości, jedyny w świecie w skali wykraczającej poza pojedynczy kraj, oparty na prawie, do przestrzegania którego są zobligowane wszystkie kraje członkowskie.

W wyniku licznych nacisków na zwiększenie porównywalności sprawozdań finansowych opracowywanych według znacznie różniących się krajowych zasad rachunkowości wiele organizacji księgowych, w tym Amerykański Instytut Dyplomowanych Biegłych Rewidentów (*American Institute of Certified Public Accountants – AICPA*), podpisało pisemne zobowiązania do oddziaływania w większym stopniu na organizacje regulujące lub tworzące zasady rachunkowości w ich krajach tak, aby uwzględniały one w szerszym zakresie standardy międzynarodowe. Od 1995 roku rozpoczęła się współpraca między Komitetem (obecnie Radą) Międzynarodowych Standardów Rachunkowości a Międzynarodową Organizacją Ko-

---

(*Federation of European Accountants*) – działająca na terenie krajów europejskich; *Nordic Federation of Public Accountants (NFA)*, do której należą: Dania, Norwegia, Finlandia, Islandia i Szwecja; *Arab Society of Certified Accountants (ASCA)*; *Inter American Accounting Association (IAAA)* – skupia ona organizacje księgowych z centralnej i południowej Ameryki, *Caribbean Conference of Accountants* i inne.

²² S. Surdykowska, *Rachunkowość międzynarodowa*, s. 75.

²³ U podstaw harmonizacji zasad rachunkowości w ramach Unii Europejskiej leżała realizacja następujących celów: zapewnienia efektywności działania rynku (w tym także kapitałowego), prawnego zabezpieczenia interesów wszystkich zainteresowanych stron (właścicieli, pracowników, wierzycieli) oraz zapewnienia godziwej konkurencji (takie samo traktowanie spółek krajowych i zagranicznych).

misji Papierów Wartościowych (*International Organization of Securities Commissions– IOSCO*)²⁴. A. Jaruga podkreśla, że „wprowadzenie nowej strategii do praktyki wymaga wypracowania nowej infrastruktury, nowego mechanizmu wprowadzania Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, a w szczególności instytucjonalnego wzmocnienia i uprawomocnienia oraz stworzenia warunków wykonalności wysokiej jakości sprawozdań finansowych”²⁵.

Świadomość, że wyniki prac nad harmonizacją rachunkowości w ramach Unii Europejskiej są znacznie ograniczone w porównaniu do efektów działań Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, pozwoliła na zmianę dotychczasowego stanowiska Komisji Europejskiej²⁶. Od 1995 roku spółki notowane na giełdach zagranicznych mogły sporządzać sprawozdania, opierając się na Międzynarodowych Standardach Rachunkowości²⁷. Prawdziwą rewolucją w tym zakresie okazała się strategia Unii Europejskiej na lata 2000–2005²⁸. Ważnym krokiem w kierunku stopniowej harmonizacji rachunkowości w Europie okazały się Dyrektywy Unii Europejskiej, aczkolwiek z uwagi na ograniczoną skłonność do akceptacji jednolitych zasad zawierają one znaczną liczbę opcji koniecznych do uzyskania kompromisu²⁹.

---

²⁴ Współpraca ta była wynikiem rosnącego zniecierpliwienia środowisk biznesowych wobec zróżnicowanych wymagań komisji papierów wartościowych w różnych krajach odnośnie do zasad sporządzania sprawozdań finansowych przedsiębiorstw zainteresowanych notowaniem swoich akcji na giełdach zagranicznych.

²⁵ W tym celu konieczne jest zapewnienie: klarownych standardów rachunkowości, odpowiednich interpretacji tych standardów, wytycznych dotyczących implementacji tych standardów, wysokiej jakości audytu sprawdzającego prawidłowość stosowania tych standardów, systemu monitorowania w trybie nadzoru oraz skutecznej sankcji. Zob. A. A. Jaruga, *Systemy regulacji rachunkowości...*, s. 36.

²⁶ R. Ignatowski, *Początki i rozwój światowej harmonizacji rachunkowości – droga do powstania IASC*, [w:] I. Sobańska, P. Kabalski (red.), *Współczesne nurty badawcze w rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 319–335.

²⁷ Należy podkreślić, że wprowadzenie w 1999 roku wspólnej waluty euro przyspieszyło tempo prac nad harmonizacją zasad rachunkowości.

²⁸ K. van Hulle, *Unia Europejska wobec międzynarodowych standardów rachunkowości i rewizji finansowej*, „Rachunkowość”, nr 9, Warszawa 2001, s. 569. Zob. szerzej: A. A. Jaruga, *MSR/MSSF w porządku prawnym Unii Europejskiej i Polski*, [w:] A. A. Jaruga, M. Frendzel, R. Ignatowski, P. Kabalski, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSR/MSSF), nowe regulacje*, SKwP, Warszawa 2006, s. 9–29.

²⁹ Zdaniem Komisji Europejskiej regionalne standardy rachunkowości są niewystarczające – jedynie globalne standardy powinny być podstawą harmonizacji rachunkowości w skali światowej. Dalekosiężnym celem jest zatem stosowanie Międzynarodowych Standardów Rachunkowości przez wszystkie spółki działające na rynkach finansowych. W wyniku złożonego i długotrwałego procesu legislacyjnego zostały wydane tzw. dyrektywy Unii

Podjęte przez Unię Europejską działania stanowiły istotny krok w kierunku harmonizacji rachunkowości w wymiarze globalnym. Jak przewidywała A. Jaruga, „historycznie ukształtowane konwencje i regulacje rachunkowości będą ulegały zmianie, co w warunkach umiędzynarodowienia wymiany, rosnącej wagi transnarodowych korporacji i rozbudowy rynków kapitałowych powinno sprzyjać dalszej międzynarodowej harmonizacji rachunkowości”³⁰, czego przykładem są osiągnięcia Unii Europejskiej w tym zakresie.

4. Sprawozdawczość przepływów pieniężnych jako przykład harmonizacji zasad rachunkowości

Procesy tworzenia oraz implementacji globalnych standardów rachunkowości stanowią wyzwanie dla rachunkowości XXI wieku. Wymagają one czasu, cierpliwości i gruntownej przebudowy krajowych systemów rachunkowości, a także mentalności, zarówno odbiorców informacji finansowej, jak i jej kreatorów³¹. Moment, w którym we wszystkich, lub przynajmniej w większości krajów świata zaczną powszechnie obowiązywać wspólne zasady rachunkowości i sprawozdawczości finansowej jest jeszcze odległy, niektórzy wręcz twierdzą, że nieosiągalny. Bez względu na panujący sceptycyzm należy jednak podejmować wysiłki w kierunku harmonizacji i standaryzacji światowej rachunkowości, nie zapominając jednakże o kilku ważnych aspektach tego procesu³²:

1. Kraje o różnych uwarunkowaniach historycznych, kulturowych i gospodarczych w różnym stopniu i w różnym czasie będą adaptować rozwiązania proponowane przez międzynarodowe gremia.

Europejskiej. Kraje członkowskie, w tym również Polska, zostały zobligowane do dostosowania uregulowań krajowych do wytycznych płynących z dyrektyw. Pozostawiono im jednak wybór dopuszczalnych opcji. W związku z tym osiągnięto jedynie minimalny poziom porównywalności sprawozdań finansowych. Por. A. Jarugowa (2005), *Międzynarodowe i krajowe regulacje rachunkowości*, [w:] A. Jarugowa, T. Martyniuk (red.), *Komentarz do ustawy o rachunkowości. Rachunkowość – MSR/MSSF – Podatki*, wyd. drugie zmienione, ODDK, Gdańsk, s. 44.

³⁰ A. Jaruga, *Systemy regulacji rachunkowości...*, s. 21.

³¹ E. Śnieżek, M. Wiatr, *Modelowanie raportów jako próba ograniczenia luki komunikacyjnej w sprawozdawczości finansowej*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 284, Katowice 2016, s. 21–30.

³² E. Śnieżek, *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych...*, s. 185–186.

2. Procesy standaryzacji regulacji rachunkowości są kosztowne i wiele krajów (a przede wszystkim funkcjonujących w nich przedsiębiorstw) niektóre rozwiązania i decyzje (na przykład o istotnych zmianach w systemach prawnych) będzie odwlekać w czasie lub implementować tylko częściowo. Zasadne jest w tym miejscu pytanie, czy nie spowolni to procesów harmonizacji i standaryzacji rachunkowości ze szkodą dla systemu gospodarczego zarówno w skali regionalnej, jak i globalnej.
3. Obecnie do stosowania Międzynarodowych Standardów Rachunkowości / Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej są zobowiązane podmioty duże – spółki giełdowe sporządzające sprawozdania skonsolidowane. W większości krajów jest to niewielki odsetek wszystkich podmiotów gospodarczych, zobligowanych do sporządzania sprawozdań finansowych i raportowania wyników działalności upoważnionym do tego stronom. Jest wątpliwe, aby cała rzesza działających w danym kraju przedsiębiorstw, nie notowanych na giełdzie, zastosowała globalne standardy rachunkowości w krótkim czasie. Dlatego nie mniej istotną potrzebą staje się modelowanie regionalnych regulacji rachunkowości tak, aby mogły spełniać swoje zadanie również w globalnej gospodarce, funkcjonując z powodzeniem obok zharmonizowanych regulacji międzynarodowych.
4. Należy uważnie kształtować i „pielęgnować” standardy krajowe, nie zapominając przy tym, że w globalnym otoczeniu biznesowym tworzą one wraz z regulacjami międzynarodowymi trwały szkielet systemu rachunkowości każdego kraju.
5. Większość krajowych systemów rachunkowości od wielu lub przynajmniej od kilku lat została wyposażona w zestaw lokalnych standardów rachunkowości i jeśli nawet odbiegają one w dużym stopniu od rozwiązań przyjętych w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości/Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej, należy je uwzględniać, harmonizując gospodarkę światową i rynki regionalne. Stanowią one bowiem źródła rachunkowości w skali lokalnej, ściśle związane ze specyfiką systemów gospodarczych, politycznych, społecznych i kulturowych. Warto je mieć na uwadze szczególnie wtedy, gdy proces standaryzacji danego obszaru rachunkowości pozostawia jeszcze szerokie pole do działania, jak w przypadku regulacji sprawozdawczości przepływów pieniężnych.

Niewątpliwie największy wpływ na kształt Międzynarodowego Standardu Rachunkowości nr 7 *Rachunek przepływów pieniężnych* miały regulacje amerykańskie, oraz w mniejszym, ale również ważącym stopniu, brytyjskie³³. Nie oznacza to jednak, że nadając współczesny kształt Międzynarodowemu Standardowi Rachunkowości nr 7 nie należy odnosić się do innych standardów krajowych. W tym stwierdzeniu tkwi pozorna sprzeczność. Wiadomo, że standardy krajowe (wystarczy wspomnieć standard australijski, chiński czy polski) były tworzone pod dużym wpływem Międzynarodowego Standardu Rachunkowości nr 7. Jak w takim razie można mówić o oddziaływaniu tych regulacji na standard, pod wpływem którego były one formułowane? Nie ma w tym jednak nic dziwnego. Każdy standard krajowy powstawał w drodze wysiłku specjalistów w określonej dziedzinie i podlegał weryfikacji przez środowisko profesjonalistów – teoretyków i praktyków rachunkowości danego kraju. W związku z tym w każdym standardzie krajowym tkwią elementy specyficzne dla rachunkowości regionalnej oraz nowe poglądy na metodologię i sposób podejścia do regulowanych zagadnień.

Stany Zjednoczone, obok Wielkiej Brytanii, są najczęściej wymienianym krajem w modelu anglosaskim, w którym ponadto rozwijano bardzo intensywnie koncepcje i podejścia do rachunkowości przepływów pieniężnych; są one również jednym z pierwszych (obok Kanady) krajów, które do swoich regulacji środowiskowych wprowadziły normy regulujące sprawozdawczość przepływów pieniężnych.

Wielka Brytania jest drugim, ważnym przedstawicielem anglosaskiego modelu rachunkowości, którego regulacje sprawozdawczości finansowej mają duży wpływ na procesy harmonizacji. Jest ona również krajem, który przyjął w unormowaniach z zakresu sprawozdawczości przepływów pieniężnych specyficzne, nietypowe rozwiązania.

Z kolei Niemcy i Japonia to kraje stanowiące fundament modelu kontynentalnego rachunkowości, w których rozwiązania w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości finansowej podlegały i nadal podlegają dużym wpływom krajowych systemów prawnych. Jednocześnie państwa te wy-

---

³³ Już kilkanaście lat temu prowadzono badania porównawcze na ten temat, por. E. Śniezek, P. Czajor, M. Michalak, *Rachunek przepływów pieniężnych według standardów światowych – badanie porównawcze. Część I*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 6, *Część II*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 7–8, *Część III*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 9, Warszawa 2000.

wierają znaczący wpływ na kształt norm i współczesne trendy rozwoju rachunkowości międzynarodowej.

Polska jest przykładem kraju, którego normy prawne rachunkowości ewoluowały w ciągu ostatnich kilkunastu lat, przechodząc od rozwiązań typowych dla modelu kontynentalnego rachunkowości do rozwiązań systemowych rachunkowości charakterystycznych dla modelu anglosaskiego³⁴. Mimo doświadczeń związanych z funkcjonowaniem gospodarki centralnie planowanej, a następnie z transformacją ustrojową, polska rachunkowość, oprócz norm silnie skodyfikowanych prawem, wypracowała także ważne regulacje środowiskowe, a wprowadzona w 1994 roku Ustawa o rachunkowości nosiła silne piętno rozwiązań modelu angloamerykańskiego.

Włączenie Międzynarodowego Standardu Rachunkowości nr 7 do analizy regulacji międzynarodowych w zakresie sprawozdawczości przepływów pieniężnych jest kwestią oczywistą. Wzajemne przenikanie i oddziaływanie na siebie norm krajowych i międzynarodowych powoduje, że cały świat skierowane są na MSR/MSSF.

Zasadnicze wnioski wynikające z analizy specyfiki regulacji sprawozdawczości przepływów pieniężnych w różnych krajach przedstawiono poniżej.

Sposób standaryzacji sprawozdawczości przepływów pieniężnych w poszczególnych krajach posiada wiele cech wspólnych, między innymi:

- ✓ w podobny lub taki sam sposób zdefiniowano środki pieniężne i ich ekwiwalenty oraz przepływy pieniężne (z wyjątkiem Wielkiej Brytanii);
- ✓ identycznie dokonano podziału strumieni przepływów pieniężnych na trzy rodzaje działalności; wyjątkiem jest tu ponownie Wielka Brytania;
- ✓ podobnie określono zakres poszczególnych rodzajów działalności, z wyjątkiem zasad ujmowania pieniężnych kosztów i korzyści różnych zdarzeń;
- ✓ wykorzystano wspólną metodologię prezentacji informacji o przepływach pieniężnych, zarówno w ramach działalności operacyjnej, jak i inwestycyjnej i finansowej;

---

³⁴ E. Śnieżek, M. Turzyński, M. Wiatr, *Kasowe ujmowanie zdarzeń na ziemiach polskich okresu zaborów jako pierwowzór zasad ujawniania przepływów pieniężnych we współczesnej sprawozdawczości finansowej*, [w:] S. Sojak (red.), *ABACUS – od instruktarzy gospodarczych po współczesne podręczniki rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2016, s. 101–118.

- ✓ podobnie sformułowano zalecenia odnośnie do podstawowych elementów informacji dodatkowej do rachunku przepływów pieniężnych;
- ✓ rekomendowano w zasadzie takie same zalecenia odnośnie do ujawniania w notach informacji o środkach pieniężnych o ograniczonej możliwości dysponowania, prezentowania niektórych przepływów pieniężnych w ujęciu netto, potrzeby ujawniania w notach do rachunku przepływów pieniężnych informacji o zdarzeniach niepieniężnych.

Można również określić obszary regulowane w odmienny sposób lub w stosunku do których wciąż pojawiają się wątpliwości:

- ✓ podział strumieni przepływów pieniężnych na rodzaje działalności
  - praktycznie tylko Wielka Brytania sklasyfikowała przepływy pieniężne według więcej niż trzech rodzajów działalności; bardziej szczegółowa analiza pozwala dostrzec wiele korzyści płynących z przyjęcia takiego rozwiązania, np. ujmowanie ekwiwalentów środków pieniężnych jako elementu odrębnej działalności, wyodrębnienie przepływów pieniężnych z tytułu opodatkowania (nie tylko podatkiem dochodowym, ale również podatkiem VAT oraz podatkami i opłatami ujmowanymi przez podmiot w kosztach);
- ✓ wybór metody sporządzania i prezentacji rachunku przepływów pieniężnych w odniesieniu do działalności operacyjnej – tylko nieliczne kraje, takie jak Australia, czy Nowa Zelandia nałożyły na podmioty obowiązek sporządzania rachunku przepływów pieniężnych metodą bezpośrednią; w większości krajów metodę sporządzania tego sprawozdania – bezpośrednią lub pośrednią – wybiera jednostka, a zatwierdza jej kierownik; przedsiębiorstwo ma wtedy obowiązek stosować ją w sposób ciągły w następnych okresach sprawozdawczych; jak już nadmieniono, Stany Zjednoczone, mimo że dopuszczają w swoim standardzie wybór metody, próbują obecnie przeforsować w regulacjach międzynarodowych obowiązek stosowania w rachunku przepływów pieniężnych metody bezpośredniej, co spotyka się ze zdecydowanym oporem krajów europejskich, stanowczo opowiadających się za utrzymaniem wyboru metody;
- ✓ występują różnice w klasyfikacji niektórych strumieni pieniężnych do poszczególnych rodzajów działalności – dotyczy to w zasadzie większości pieniężnych kosztów i korzyści (wykazujących wielokrotnie znaczącą wartość) z tytułu zdarzeń, których klasyfikacja w rachunku przepływów jest bezsporna;

- ✓ pojawiają się różne podejścia do kwestii potrzeby i zasadności określenia w standardach lub innych normach formatu sprawozdania, czyli minimalnego zakresu informacji wykazywanej w rachunku przepływów pieniężnych;
- ✓ brakuje jednoznacznych regulacji problemu wartości wyniku finansowego, który jest korygowany do postaci przepływów pieniężnych netto z działalności operacyjnej w metodzie pośredniej; w praktyce powoduje to trudności w interpretacji korekt, ponieważ oprócz wyniku finansowego netto pojawiają się również, jako punkt wyjścia korekt w metodzie pośredniej, wynik finansowy brutto, wynik przed opodatkowaniem i pozycjami nadzwyczajnymi (jeżeli takie mogą wystąpić), a nawet wynik przed opodatkowaniem, pozycjami nadzwyczajnymi i korektą z tytułu przychodów i kosztów finansowych; dodatkowe zamieszanie wprowadza (w sposób z pewnością niezamierzony) Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 7, w którym w treści zasadniczej często przywołuje się wynik netto, a w przykładzie zamieszczonym w załączniku do standardu przedstawia się korekty wyniku brutto;
- ✓ nie ma zgodnego podejścia do zakresu tej części informacji dodatkowej do rachunku przepływów pieniężnych, która wynika z dobrowolnych ujawnień przedsiębiorstw, co w kontekście coraz silniejszego trendu przechodzenia od sprawozdań finansowych do raportów biznesowych nabiera coraz większego znaczenia.

W Nowej Zelandii i Australii wyłączenia z obowiązku sporządzania rachunku przepływów pieniężnych są dokonywane na ogół ze względu na charakter działalności, bądź przynależność do grupy kapitałowej. Nowozelandzki standard nie ma zastosowania do jednostek zależnych będących w 100 procentach w posiadaniu grupy, która publikuje sprawozdania w Nowej Zelandii. Podobnie australijski standard wyłącza jednostki zależne – filie firm założonych w Australii – z zakresu swoich wymagań.

W standardzie kanadyjskim nie zamieszczono przykładów sporządzania rachunku przepływów pieniężnych, natomiast w nowozelandzkim – przedstawiono przykład zastosowania metody bezpośredniej (jako jedynej dopuszczalnej). Standard opublikowany w Republice Południowej Afryki w 1988 roku zawierał wyłącznie przykład stosowania metody pośredniej, ponieważ tylko taka metoda prezentacji operacyjnych przepływów pieniężnych została zaproponowana w *Statement of Generally Accepted Accounting Practice AC 118*. Warto również wspomnieć, że przez wiele lat

kanadyjska *Informacja o przepływach pieniężnych* była prezentowana w aneksie do sprawozdania finansowego jako dodatkowe objaśnienie do bilansu. W Australii i Nowej Zelandii wszystkie sprawozdania z przepływów pieniężnych są sporządzane metodą bezpośrednią; jest ona jedyną dozwoloną metodą³⁵.

W krajach zachodnich wielokrotnie przeprowadzano badania mające odpowiedzieć na pytanie, czy rzeczywiście nastąpiło spodziewane przejście z metody pośredniej na metodę bezpośrednią sporządzania sprawozdania z przepływów pieniężnych. Ich wyniki wskazują na wyjątkowo niski poziom akceptacji metody bezpośredniej³⁶. Ma to swoje źródło nie tylko w historycznych aspektach tworzenia standardów w krajach anglosaskich (podejście funduszowe było bardziej zbliżone do metody pośredniej). Takie wyniki badań sugerują na przykład, że w sytuacji, gdy sporządzający sprawozdania mają możliwość wyboru metody prezentacji informacji, wówczas nie są oni skłonni zmieniać swoich praktyk sprawozdawczych na uznane za korzystniejsze dla użytkowników, ale jednocześnie postrzegane przez sporządzających jako czaso- i kosztochłonne. Obecnie, po rozwinięciu w krajach zachodnich odpowiedniej bazy analitycznej i oprogramowania komputerowego, pojawia się wyraźny trend w przechodzeniu na metodę bezpośrednią sporządzania sprawozdania z przepływów pieniężnych, z jednoczesnym zachowaniem w notach uzgodnienia wyniku i przepływów operacyjnych, czyli metody pośredniej.

W przypadku operacji niepieniężnych, jak sugeruje na przykład standard kanadyjski³⁷, niepieniężne transakcje, które są częścią działalności finansowej i inwestycyjnej przedsiębiorstwa oraz wpływają na jego kapitał

---

³⁵ Nowozelandzki projekt standardu proponował, jako alternatywną, metodę pośrednią, ale nie została ona ostatecznie zaakceptowana ze względu na liczne opinie krytyczne. Z kolei według australijskiego standardu metoda bezpośrednia dostarcza informacji, które w innej sytuacji nie są możliwe do uzyskania z bilansu lub rachunku zysków i strat. Ponadto, stanowi ona bardziej użyteczną podstawę do oceny przyszłych przepływów pieniężnych niż metoda, która ujawnia jedynie kwotę netto przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej, nie prezentując poszczególnych składników przepływów pieniężnych z tej działalności.

³⁶ E. Śniezek, M. Wiatr, *Interpretacja i analiza przepływów pieniężnych. Ujęcie sprawozdawcze i menedżerskie*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2017, s. 17–46.

³⁷ Na marginesie warto wspomnieć, że w Kanadzie długo dyskutowano nad właściwą nazwą sprawozdania z przepływów pieniężnych. Proponowany tytuł sprawozdania – *Informacja o przepływach pieniężnych (Cash Flow Information)* – była, mimo rekomendacji, rzadko stosowana. Najczęściej sprawozdanie to określano jako *Statement of Cash Flow Practice (SCFP)*.

i strukturę aktywów, wymagają ujawnienia. W Nowej Zelandii ta część transakcji, która nie powoduje przepływu środków pieniężnych nie jest ujawniana w sprawozdaniu, ale w dodatkowych ujawnieniach. Identyczne stanowisko przyjęto w Australii; w tym kraju wymaga się ujawniania transakcji bezgotówkowych w raporcie finansowym. Dostarczenie takich informacji ma na celu umożliwienie pełniejszej oceny działalności przedsiębiorstwa oraz przyszłych przepływów pieniężnych.

Odnosnie do przepływów pieniężnych w walucie obcej australijski standard jednoznacznie zaleca, aby były one ujmowane w sposób zgodny z regulacjami dotyczącymi przeliczania walut obcych. Mimo poszukiwania wspólnego podejścia do określania kursu wymiany walut dla operacji zagranicznych w rachunku zysków i strat i przepływów pieniężnych w walutach obcych w rachunku przepływów pieniężnych, do dziś nie osiągnięto konsensusu. Brytyjczycy dopuszczają w rachunku zysków i strat wybór między kursem zamknięcia a średnim ważonym kursem wymiany waluty, podczas gdy w Australii wyklucza się stosowanie kursu walut obcych na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych dla pozycji rachunku zysków i strat.

W standardach kanadyjskim i nowozelandzkim występuje wyraźne podobieństwo w zalecany sposób klasyfikacji wpływów i wydatków z tytułu odsetek i dywidend. Należy jednak zwrócić uwagę, że w Nowej Zelandii wymaga się, aby dywidendy płacone od własnych źródeł finansowania (np. akcji uprzywilejowanych) uznawać za wydatek operacyjny. W 1987 roku nowozelandzkie wytyczne nakazywały traktowanie odsetek i dywidend otrzymanych jako działalność inwestycyjną, zaś odsetki i inne dywidendy zapłacone jako działalność finansową. W Australii zezwala się natomiast na dużą dozę uznaniowości w klasyfikowaniu odsetek i dywidend.

Klasyfikacja stosowana przez Kanadę i Nową Zelandię jest zgodna z poglądem, że zasadniczo przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej powinny odzwierciedlać pieniężne efekty transakcji i innych zdarzeń, które mają wpływ na ustalenie zysku netto³⁸, choć nie oznacza to powszechnej akceptacji takiego podejścia. Jak wynika z wypowiedzi praktyków, jest wręcz odwrotnie; uznają oni, że jeżeli jakieś zdarzenie jest pieniężnie uznane za element określonej działalności, to wszystkie pieniężne

---

³⁸ E. Śnieżek, *Wykorzystanie relacji między elementami pieniężnymi i memorialowymi w procesach decyzyjnych – przegląd badań empirycznych*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica”, vol. 1, nr 263, Łódź 2012, s. 123–145.

koszty i korzyści z nim związane powinny być wykazane w tej samej działalności, co zdarzenie je powodujące. W Nowej Zelandii jest wymagane oddzielne ujawnienie dywidend wypłaconych udziałowcom mniejszościowym.

Odnosnie do ujawniania informacji o podatku dochodowym australijskie standardy rachunkowości dopuszczają w przypadku, gdy taka identyfikacja jest możliwa, klasyfikację podatkowych przepływów pieniężnych związanych z określoną transakcją do działalności operacyjnej, inwestycyjnej lub finansowej. W przypadku rozdzielenia wydatków z tytułu podatku dochodowego na poszczególne rodzaje działalności, standardy tego kraju wymagają także ujawnienia zagregowanej kwoty przepływów podatkowych. Kanada jest z kolei jedynym krajem spośród wszystkich objętych analizą, który nie zajął stanowiska w kwestii sposobu ujmowania opodatkowania.

W sprawie ujawniania transakcji zabezpieczających w Australii przepływy pieniężne z transakcji uznawanych za zabezpieczenia innych transakcji są klasyfikowane identycznie, jak przepływy środków pieniężnych dotyczące zabezpieczanych składników. Jednak przepływy pieniężne wywodzące się z transakcji faktycznie zawieranych w celu zabezpieczenia, ale nie traktowanych jako takie, są klasyfikowane zgodnie z ich pierwotną naturą. Powoduje to, że nie są one automatycznie klasyfikowane tak, jak przepływy środków pieniężnych odnoszące się do pozycji bazowych. Na przykład płatność mająca na celu nabycie kontraktu walutowego w celu zabezpieczenia specyficznych wydatków dewizowych jednostki jest klasyfikowana jako przepływ pieniężny działalności finansowej nawet wówczas, gdy ten kontrakt ma na celu zrównoważenie ryzyka związanego z lokatami dokonywanymi poza granicami kraju.

Szczególnym przypadkiem zastosowania w rachunku przepływów pieniężnych rozwiązań, będących jednocześnie przykładem udanej adaptacji najważniejszych merytorycznie koncepcji i zaleceń standardu międzynarodowego, są regulacje sprawozdawczości przepływów pieniężnych w Chińskiej Republice Ludowej. Specyfikę chińskich regulacji potraktowano jako przypadek szczególny, ponieważ Chiny są jednym z nielicznych krajów, który w standardzie rachunkowości dotyczącym sprawozdawczości przepływów pieniężnych:

- ✓ określił minimalny zakres ujawnianych informacji;
- ✓ nie zezwolił na wybór metody – bezpośredniej lub pośredniej – prezentacji operacyjnych przepływów pieniężnych, dopuszczając stosowanie wyłącznie metody bezpośredniej;
- ✓ w pełni skorzystał z doświadczeń innych państw, zarówno w kształtowaniu struktury standardu, jak i w kwestiach merytorycznych.

Chiński standard dotyczący zasad ujmowania i prezentacji informacji o przepływach pieniężnych jest niewątpliwie udaną próbą implementacji międzynarodowo uznanych regulacji rachunkowości do praktyki danego kraju

W kontekście przedstawionych rozważań ponownie nasuwa się pytanie, czy regulacje międzynarodowe sprawozdawczości przepływów pieniężnych wpłynęły na kształt standardów krajowych, czy też doświadczenia w zakresie standaryzacji w skali lokalnej uwarunkowały rozwój standardu międzynarodowego? Prawda, jak zwykle, leży pośrodku. W Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości nr 7 można odnaleźć wpływy standardów amerykańskiego i brytyjskiego, mimo różnic w poszczególnych postanowieniach, natomiast regulacje międzynarodowe oddziaływały z kolei na kształt i zalecenia zawarte w standardach krajów, w których proces standaryzacji sprawozdawczości przepływów pieniężnych rozpoczął się stosunkowo późno (Polska) lub przez wiele lat zachowywał swój odrębny charakter (Niemcy, Japonia).

Zakończenie

Regulacje rachunkowości są reakcją na zmiany środowiska gospodarczego. W praktyce powstawanie nowych pomysłów, koncepcji i rozwiązań w zakresie rachunkowości zawsze wyprzedzało tworzenie nowych i modyfikowanie już istniejących norm, ale obecnie zjawisko to przebiega znacznie szybciej.

Mimo powszechnej zgody odnośnie do konieczności funkcjonowania jednolitych standardów rachunkowości w skali światowej, nadal brak jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jak do tej harmonizacji doprowadzić. Czy tworzyć nowe, powszechnie obowiązujące standardy, czy też może lepiej jedno z istniejących obecnie rozwiązań przyjąć za powszechnie obowiązujący wzorzec? Ostatnia możliwość wydaje się być najbardziej uza-

sadniona, zarówno z punktu widzenia czasochłonności prac, jak i kosztów z tym związanych. Jednak najistotniejsze pytanie, na które należy odpowiedzieć, brzmi: które z istniejących standardów przyjąć jako wzorzec obowiązujący w skali globalnej? Do tej roli pretendują głównie Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, jednak duży wpływ giełdy amerykańskiej na gospodarkę światową implikuje konieczność „przekładania” ich na zasady amerykańskich Ogólnie Akceptowanych Zasad Rachunkowości (US GAAP).

Standardy są podstawą przygotowywania sprawozdań finansowych, opracowywania raportów wymaganych od spółek giełdowych, ustalania krajowych zasad rachunkowości, jako wzorzec przy ich opracowywaniu. Korzyści wynikające z zastosowania standardów to przede wszystkim: możliwość większej porównywalności danych finansowych dla inwestorów, zwiększenie gotowości do inwestowania poza granicami kraju macierzystego, zmniejszenie kosztów kapitału, zwiększenie sprawności alokacji zasobów oraz wyższy wzrost ekonomiczny³⁹.

Dla inwestorów wyzwaniem jest czas niezbędny do oceny i zrozumienia zmian wynikających z wprowadzenia standardów. Znajduje to wyraz w opiniach na temat korzyści wynikających z wprowadzenia międzynarodowych standardów; wynika z nich, że inwestorzy zwracają uwagę na ogólne skutki wdrożenia Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, nie zaś na konkretne zagadnienia merytoryczne, którym są one poświęcone.

Skoro następuje integracja światowych rynków kapitałowych, to logika jednolitego systemu standardów rachunkowości wydaje się oczywista. Nasuwają się jednak pytania, czy jednolity system międzynarodowych standardów rachunkowości rzeczywiście będzie sprzyjać porównywalności informacji finansowych i czy faktycznie zwiększy on efektywność alokacji kapitału. Wciąż trwają dyskusje na ten temat. Wielu badaczy rachunkowości, w tym A. Jarugowa, uważa procesy harmonizacji i standaryzacji zasad rachunkowości za nieuniknione, integralnie związane z globalizacją i nieodwracalne. Powstają one w drodze ewolucji, a nie rewolucji i stanowią znak czasów, w których żyjemy.

---

³⁹ A. Jaruga, J. Fijałkowska, M. Jaruga-Baranowska, M. Frendzel, *The Impact of IAS/IFRS on Polish Accounting Regulations and Practical Implementation in Poland*, “Accounting in Europe”, vol. 4, EAA 2007.

Bibliografia

- Ignatowski R., *Początki i rozwój światowej harmonizacji rachunkowości – droga do powstania IASC*, [w:] I. Sobańska, P. Kabalski (red.), *Współczesne nurty badawcze w rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012.
- Jaruga A., *Krajowe Komitety Standardów Rachunkowości*, „Rachunkowość” 2001, nr 3, Warszawa 2001.
- Jaruga A., *Systemy regulacji rachunkowości a międzynarodowa harmonizacja i standaryzacja*, [w:] *Międzynarodowe regulacje rachunkowości. Wpływ na rozwiązania krajowe*, C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Jaruga A., *Problemy implementacji Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej*, [w:] I. Sobańska, W.A. Nowak (red), *Międzynarodowe i krajowe regulacje rachunkowości i ich implementacja. Wyzwania i bariery*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.
- Jaruga A., Fijałkowska J., Jaruga-Baranowska M., Frendzel M., *The Impact of IAS/IFRS on Polish Accounting Regulations and Practical Implementation in Poland*, “Accounting in Europe” 2007, vol. 4, EAA 2007.
- Jarugowa A., *Wprowadzenie do ponadpaństwowych regulacji rachunkowości*, „Biuletyn Krajowej Rady Dyplomowanych Biegłych Rewidentów SKwP”, Warszawa 1990.
- Jarugowa A., *Harmonizacja rachunkowości u progu XXI wieku*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP”, t. 44, Warszawa 1998.
- Jarugowa A., *Międzynarodowe i krajowe regulacje rachunkowości*, [w:] A. Jarugowa, T. Martyniuk (red.), *Komentarz do ustawy o rachunkowości. Rachunkowość – MSR/MSSF – Podatki*, wyd. drugie zmienione, ODDK, Gdańsk 2005.
- Kabalski P., *W kierunku globalnych standardów rachunkowości – kiedy, jak i dla czego?*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 2, Warszawa 2000.
- Kabalski P., *Wybrane problemy stosowania Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej w Polsce. Organizacja, kultura, osobowość, język*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012.
- Roberts C., Weetman P., Gordon P., *International Financial Accounting and Multinational Enterprises*, Wiley, New York 1997.
- Surdykowska S., *Rachunkowość międzynarodowa*, Zakamycze, Kraków 1999.
- Śnieżek E.M., *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych. Krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.
- Śnieżek E., *Wykorzystanie relacji między elementami pieniężnymi i memoriałowymi w procesach decyzyjnych - przegląd badań empirycznych*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica”, vol. 1, nr 263, Łódź 2012.

- Śnieżek E., Czajor P., Michalak M., *Rachunek przepływów pieniężnych według standardów światowych – badanie porównawcze. Część I*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 6, Warszawa 2000.
- Śnieżek E., Czajor P., Michalak M., *Rachunek przepływów pieniężnych według standardów światowych – badanie porównawcze. Część II*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 7–8, Warszawa 2000.
- Śnieżek E., Czajor P., Michalak M., *Rachunek przepływów pieniężnych według standardów światowych – badanie porównawcze. Część III*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 9, Warszawa 2000.
- Śnieżek E., Piłacik J. *Międzynarodowe regulacje rachunkowości i harmonizacja zasad sprawozdawczości finansowej w dorobku naukowym prof. Alicji Jarugi*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, nr 136/80, Warszawa 2014.
- Śnieżek E., Turzyński M., Wiatr M., *Kasowe ujmowanie zdarzeń na ziemiach polskich okresu zaborów jako pierwowzór zasad ujawniania przepływów pieniężnych we współczesnej sprawozdawczości finansowej*, [w:] S. Sojak (red.), *ABACUS – od instruktarzy gospodarczych po współczesne podręczniki rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2016.
- Śnieżek E., Wiatr M., *Modelowanie raportów jako próba ograniczenia luki komunikacyjnej w sprawozdawczości finansowej*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 284, Katowice 2016.
- Śnieżek E., Wiatr M., *Interpretacja i analiza przepływów pieniężnych. Ujęcie sprawozdawcze i menedżerskie*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa, 2017.
- Van Hulle K., *Unia Europejska wobec międzynarodowych standardów rachunkowości i rewizji finansowej*, „Rachunkowość” 2001, nr 9, Warszawa 2001.
- Walton P., Haller A., Raffournier B., *International Accounting*, International Business Press, London 1998.